

A MAGYAR TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT TUDOMÁNYTÖRTÉNETI KÖTETEI VII.

HAGYOMÁNY, ÉRTÉKMENTÉS ÉS INNOVÁCIÓ A TUDOMÁNYOK KÖRÉBEN

EMBER ÉS KÖRNYEZET KÖLCÖNHATÁSA

MAGYAR TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT

A 2022. november 17–18. között megtartott konferenciát az *„Ember és környezet kölcsönhatása”* címen hirdettük meg. Célunk volt, hogy különböző tudományterületeken bemutassuk azt a kölcsönhatást, amely évezredek óta keresztül befolyásolták az emberek viszonyát a természeti és társadalmi környezettel, azok változásának kapcsolatát, hatását és alakulását. Bemutassuk az emberi tevékenység környezetet alakító hatását, a technika fejlődésének jelentőségét, törvényszerűségeit. Ismertessük az emberi tevékenység és a környezet viszonyának szabályozását, életfeltételek módosulását a változó környezetre és fordítva is, fókuszálva a pozitív hatásra és ugyanakkor a különböző ártalmakra és a lehetséges ártalmatlanításra, a megelőzésre. E konferencián vállamtunk fel új szemléletmódokat, az ökológia változások történeti vetületét és alakulását különböző tudományterületeken, értelmezni a természeti és társadalmi jelenségeket, mint pl. a kőzetek, élőlények, fajok, egyedek, tárgyak, gondolatok, eszmék formájában megjelenő kölcsönhatását az emberrel, az ember és környezete függvényében.

A kötet a 2022. november 17–18. időpontban, online, Zoom rendszerrel megtartott *Ember és környezet kölcsönhatása* című konferencia előadásait tartalmazza.

**A MAGYAR TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT
TUDOMÁNYTÖRTÉNETI KÖTETEI
7.**

Sorozatszerkesztő: Dr. Forrai Judit

A Hagyomány, Értékmentés és Innováció a
Tudományok történetében sorozat keretében

**EMBER ÉS KÖRNYEZET
KÖLCSÖNHATÁSA**

Szerkesztő: Dr. Forrai Judit

Szövegszerkesztés, borítóterv és tipográfia: Pók Andrea

Budapest
2025

A MAGYAR TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT TUDOMÁNYTÖRTÉNETI KÖTETEI 7.

Sorozatszerkesztő: Dr. Forrai Judit

Kiadja a Magyar Természettudományi Társulat
Budapest, 2025

Felelős kiadó: Dr. Tardy János

A kötetben másként nem jelölt webhelyek utolsó megtekintése: 2023. 12.15.

ISSN 2676-8852
ISBN 978-615-82104-9-2
ISBN 978-615-6957-00-9 [pdf]

Kötet DOI: <http://doi.org/10.23716/MTTT.7.2025>

Belovits-Print Kft.
Budapest

Minden jog fenntartva!

TARTALOM

FORRAI JUDIT dr., DSc, egyetemi tanár, orvostörténész (S.E., WJLF): Az ember és környezete, miért is fontos?	5
--	---

I. AZ ÉPÍTETT KÖRNYEZET

MOLNÁR F. Tamás DSc: Épített környezet: bérpalota plafonmagassági forradalma. A kérdezés tudománya	8
---	---

II. PEDAGÓGIA ÉS KÖRNYEZET KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A MATEMATIKAOKTATÁSRA

MUNKÁCSY Katalin PhD: Az analízis fogalmainak kialakulása gyermekkorban. Rövid matematikatörténeti áttekintés és a fejlődéslélektani vizsgálatok néhány tapasztalata	18
KÁNTOR Sándorné VARGA Tünde PhD: Hogyan járul hozzá az iskolai matematikaoktatás az ember és környezete összhangjához?.....	25

III. BIOLÓGIAI ÉS TÁRSADALMI KÖRNYEZET

SZALAI György, KATONA József, KLENK Gusztáv, PINTÉR Zsolt, LEEL-ŐSSY Attila, HIRSCHBERG Andor, VELLAI Tibor, ROVÓ László, MOLNÁR József: Kölcsönhatás Genetikai örökségünk és a felgyorsult XXI. század kihívásai: villanyroller, DNS öregedése, virális, munkaterhelés és társadalmi kihívások	40
SÁRKÖZY Erika: Ökoszisztéma építés a gyorsan idősödő társadalomban: CédrusNet korosztályok és a szenior tudásgazdálkodás	49
SIMEK Ágnes: A hajléktalanok és környezetük együttthatása	66

IV. EMBER MŰVÉSZETI-, KULTURÁLIS KÖRNYEZETE

CSORBA F. László: A természetvizsgáló Csontváry	83
DERGEZ-RIPPL Dóra: Anatómiai látásmód a művészetben: Barcsay Jenő és Gerzson Pál az emberábrázolásról.....	91

V. AZ EMBER ÉS A VÍZ

SCHILLER Vera DR., bölcsészdoktorátus, nyugdíjas tanár, (SOTE) : Nílus és Parnassos	102
ZENTAI Judit Éva PhD: A víz és az ember ősi kapcsolata Japánban — rövid betekintés a víz felhasználásának történetébe	115

VI. ELMÉLETI TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KUTATÁSOK	
HIDEG Éva DSc: A koevolúciós gondolat megjelenése és hatása a jövőkutatásban.....	129
Kiss Endre DSc: Mesterséges intelligencia, mint globális környezet	144

VII. ÉRZÉKENYÍTÉS, KÖRNYEZET-TERÁPIA ÉS RESZTORATÍV MÓDSZEREK

IMRINÉ Csákányos Melinda doktorandusz: Addikcióval terhelt személyek kapcsolódása resztoratív gyakorlatokkal a családi és egyéb közösségekhez.....	168
CSORBA Botond, HORVÁTH Balázs Zsigmond, NAGY Márton Zénó: A japán fegyvertartás helyzete gazdasági és kulturális aspektusból, összehasonlítva az európai és amerikai státussal	178
FORRAI Judit DSc: A makro és a mikrokörnyezet kölcsönhatása a gyógyulás és gyógyítás szolgálatában.....	188

A hajléktalanok és környezetük együttthatása

SIMEK Ágnes: Ph.D., c. egyetemi docens,
Simmelweis Egyetem Népegészségügyi Intézet

E-mail: simek.agnes@gmail.com

DOI: <http://doi.org/10.23716/MTT.7.2025.06>

Absztrakt

Hajléktalanok minden nagyobb városban előfordulnak az utcákon, tereken. Sokszor szemét, piszok, rendetlenség, a parkok növényeinek letiprása jelzi éjszakai tartózkodási helyüket. Nem erre a populációra jellemző a környezetvédelem.

Újabb kategória a mentális környezetszennyezés: a köznapi emberek számára elborzasztó, undort keltő mocsok látványa, a kunyeráló otthon nélküliek zaklatása.

De vajon a társadalom megtesz-e mindent, hogy ne itt, ne így kelljen élniük? Vajon biztosítja-e az otthonát veszített embereknek, hogy emberhez méltó körülmények között élhessenek, ugyanakkor védi-e a társadalmat az „emberi környezetszennyeződéstől”? Milyen lehetőségei vannak egy hajléktalannak, hogy ne (köz)területfoglalással, kénytelen környezet-károsítással biztosítsa pihenését, hanem újra beilleszkedve a természetes, az épített és a társadalmi környezetbe teljes emberi életet éljenek?

Megtesz-e a társadalom hajlékkal rendelkező nagyobb része minden tőle telhetőt, hogy ebben segítse?

Kulcsszavak: Hajléktalan, kirekesztés, környezetszennyezés, környezetvédelem, társadalmi felelősség

Az ősemlék szinte teljesen ki volt szolgáltatva környezet változásainak. A jégkorszakban megfagyott, a felmelegedő időszakokban vidáman élt barlangjaiban — hacsak nem jött a barlangi medve. Ha aszály volt, éhen halt, ha elég csapadék hullott, bőségesen táplálkozott.

Az idők folyamán megtanulta a természetet a saját szükségleteinek megfelelően átalakítani: csatornahálózatokat épített, szabályozta a folyókat, utakat rakott le, alagutakat fúrt. Gyárakat emelt, amiben elégette az erdőket, fűtötte az egyre nagyobb, egyre több igényt kielégítő szálláshelyeket egyre nagyobb mennyiséget felhasználva energiából, élőhelyből.

A kényelemért, a bőségért, a természetes szükségleteken túlmutató élvezeti cikkek használatáért hatalmas árat fizetett: a termőföldek elszikesedtek, a tápanyagok elfogytak, a gyárakban elégette, a közlekedési eszközökben elhasználta

az erdőket, a levegőt fűtéssel, kipufogó gázokkal nemcsak egészségtelenné tette, de természetes rétegeit megbontotta.

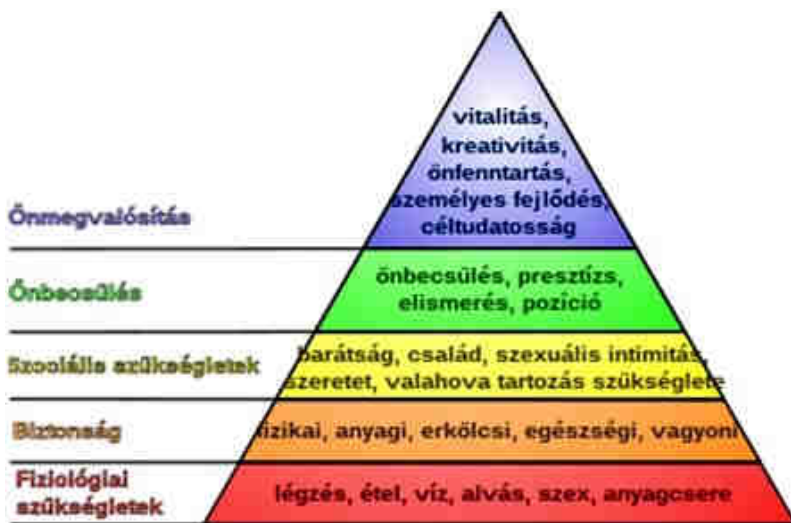
A környezetpusztítás egyre súlyosabb következményekkel járt: A műtrágyázás nagyon sok allergiás betegséget idéz elő, a kopár hegyeken, a letarolt őserdők helyén kipusztultak az állatok, a hiányos ózonréteg miatt megnőtt a veszélyes UV sugárzás, megindult az általános felmelegedés, olvadnak a jéghegyek, emelkedik a tengerek vízszintje, pusztulással fenyegetve a part menti emberi településeket, állati lakhelyeket.

Ebbe a stresszkeltő miliőbe kényszerül bele Magyarországon az egyre növekvő számú hajléktalanréteg. KSH források szerint 2020-ra számuk meghaladta az 50 ezret. Ez azonban csak a regisztrált hajléktalanok száma. Akik semmilyen szociális ellátást (szállás, étkezés, tisztálkodás, ruházat, egészségügyi ellátás,) nem vettek igénybe, azok nem kerültek nyilvántartásba. Számuk nagy valószínűség szerint messze meghaladja a regisztrált létszámot.

Mire van szüksége a hajléktalannak?

Ugyanarra, mint az ősebernek: táplálkozás, pihenés, túlélés. A Maslow-féle szükséglet-piramis legalsó szintje. Szükségeit a létezés minimumára csökkentette, minden egyéb szinte luxusnak számít.

Él, és ezzel (fel)használja környezetét, egyben rombolja, károsítja azt, de a hajléktalant is befolyásolja, sok esetben akadályozza, pusztítja a környezete.

1. kép

Létszükségletek kielégítése: Evés

Mit eszik a hajléktalan? Jó esetben kevéske pénzből vesz valamit, vagy a jólelkű házlakók, utcán járókelők adnak egy kis maradékot. Többnyire azonban, amit talál. Út szélén eldobva, kukából kiguberálva. Koszosan, megpenészedve, fertőző élősködőkkel átjárva. Amitől megbetegedhet. És amiket koszos kezével, ruhájába törölt mocskokkal terjeszt. A találékonyabb felderítette, hol van napközben ingyen ételosztás. És oda sorakozik. Koszosan, mocskos kézzel, éhesen. A maradékot persze eldobja, ott ahol éppen van. Fertőződik ő maga, a környezete.

2. kép

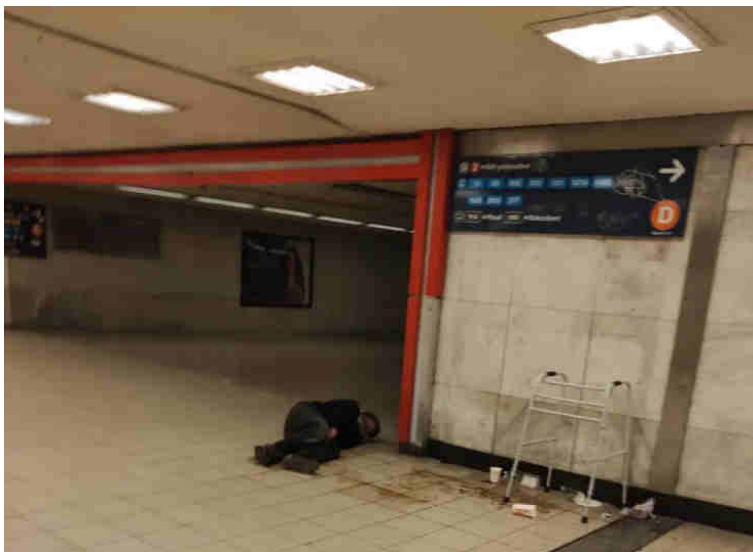
Mit iszik a hajléktalan?

Ha van egy kis pénze, biztosan alkoholt. Inkább erre költi, mint ételre. Megiszik bármit, kannás bort, metilalkohollal szennyezett pálinkát, megerjedt sört. Amitől megbetegedhet. Ha szerencséje van, kihányja. Az útra, a kerítésre, az aluljáróba. Amivel megint csak fertőzés(ek)et terjeszt, nem beszélve az elborzasztó látványtól, bűztől.

Hol alszik a hajléktalan?

Ahol tud. Van, aki előre eltervezi, hol alszik, félreteszi a papundeklit az aluljáróban, a bérház eresze alatt, megigazítja a bokor aljzatát, hogy majd ide visszatér. És vannak, akik még ezt a szintet sem biztosítják maguknak: ott dőlnek el, ahol a fáradtságtól már nem bírnak továbbmenni, ahol éppen meglepi őket az álom.

Legtöbbször ételmaradékot, szemetet, koszt, néha ürüléket hagyva maguk után. Ezzel nemcsak saját maguk egészségét veszélyeztetve, de jócskán környezetüket is. Az ő nyugalmukat viszont zavarják a természetes környezeti ártalmak: a hideg, a meleg, a nedvesség, és a szociális környezeti ártalmak: a fény, a zaj, a szemet.

3 a-kép

3 b kép

Hogyan tisztálkodik a hajléktalan?

Leginkább sehogy. Ezért többnyire büdös, piszkos, ruhája, kevéske csomagja is szennyezett. Amivel nemcsak önmagát, de a környezetét is veszélyezteti.

De ugyan hol tisztálkodhatnak? A hajléktalanszállók fenntartanak fürdőhelységeket, de nem minden hajléktalan ismeri ezeket a helyeket. Persze, van, aki akkor sem veszi igénybe, ha ismeri...

És akkor itt van az anyagcsere-folyamatok másik vége: ugyan hol tudja ilyen irányú szükségleteit kielégíteni egy hajléktalan? Még az átlagembernek is gondot jelent, hogy a modern bedobós utcai WC-be ugyan honnan kerít egy kétszázast, ha rájön a szükség? A hajléktalan, félre téve az igenis rájuk is jellemző szégyenérzetet, bokor vagy lámpaoszlop mögé állva, guggolva kénytelen könnyíteni magán, az alapvető higiéniai szükségleteket is nélkülözve. Saját maga is szennyezett lesz, környezetét is folyamatosan szennyezi.

4. kép

Ugyanígy gondot jelent a ruházata is. Legtöbbjükön addig marad a ruha, míg szó szerint le nem rohad róla. Mint a rabszolgáknál.

Gondoljunk csak bele, ebben e mocskos, élőködőkkel teli ruházatban utazik a tömegközlekedési eszközökön — leginkább azért, hogy alvásszükségletét (viszonylag) normális körülmények között kielégíthesse. Amikor leszáll, vagy a

végállomáson a villamos-, buszvezető letessékeli a járműről, sokszor vizeletfolt éktelenkedik az ülőhelyén. Fölszárad, és néhány megállóval arrébb már bátran leülnek erre az ülésre is. Akár a következő hajléktalan.

Amelyikük tudja, hogy a hajlékszállókon van mosási, ruhavételezési lehetőség, igénybe veszi. Az előbbit ritkábban, az utóbbit gyakrabban, bár így is van, aki csak akkor cserél ruhát, ha már nagyon mozognak benne az élősködők. Sokszor egy tetű- és rühtenyészet terebélyesedik a ruhájukon, amivel az utcán, járműveken közlekednek. De a másik véglet se sokkal jobb: akik ugyan szeretik a tiszta ruhát, de csak készen. Szóba sem jön, hogy kimossák a holmijukat. Felveszik az új ruhakészletet a raktárból, a régit meg kidobják! A pocskéolás netovábbja az „egyszer használatos ruhatár”, a fehérmeműtől a télikabátig. Pazaroljuk vele a rengeteg befektetett értéket, (más) munká(já)t, időt, energiát.

És hol van a biztonság?

Ez csak azok számára adatik meg, akik a hajléktalanszállók, éjjeli menedékhelyek nyugalmasában töltik az éjszakáikat. Bár lopások, összezördülések itt is történnek. A közterületeken alvóknak még ennyi biztonság sem jut. Zaklatják az arra járók megjegyzéseikkel, néha tettelesen is, rendőrt, mentőt hívnak kéretlenül rájuk, hogy saját, és gyerekeik mentális biztonságát védjék.[1.] Kinek van igaza? Kinek a biztonsága fontosabb a társadalomnak? A megoldást évek-évtizedek óta keresi a társadalom — teljes sikert még a legfejlettebb demokráciákban sem értek el.

A legutolsó, ámde nem kevésbé fontos létszükséglet a szexualitás.

Ugyan hol tudja egy fedél nélküli ember ilyen irányú vágyait kielégíteni? Kapualjban, a kukák közé rejtőzve, parkban, a bokrok, a pad alatt, a gyerekjátékokba bújva, bedobós nyilvános WC-kben, — kilesve, hogy nem veszi-e észre valaki, hogy ketten jönnek ki. — Erdőben, remélve, hogy épp nem akkor jár arra néhány kíváncsi turista, — hajléktalanszállók sodronyágyán a takaró alá kucorodva.

Ezek a helyeken föl sem merül az intimitás, az egymásra hangolódás, a külvilági ingerek kizárása. Az aktus megtörténtét eldobott óvszerek, rosszabb esetben újságpapír-darabok, a játszótéren tönkretett PVC bújócskák, a parkokban letaposott virágok, letördelt ágak jelzik. Megbotránkoztatva a lakókat, pihenőket, arra járókat. Sokszor nemcsak a maradványok látványával, hanem a bokrokból, kukák mögül kiszűrődő hangoktól megijedve, majd fölháborodva. És vérmérsékletétől függően tehetetlenül elfordul, hangos megjegyzéseket tesz, vagy vehemensen elzavarja a legintimebb magánéletüket élő hajléktalanokat

A szegénység fertőz

Nem csak a hajléktalanokra jellemző, de rájuk különösen: a tisztálkodás hiánya, az elhanyagolt ruházat melegágya az élősködőknek: a fej- és ruhatetű, a rühatka, az ótvár kórokozója könnyen és gyorsan megtelepszik a koszos környezetben. És könnyen és gyorsan vándorol át az egyik emberről a másikra. A parkok padjain, a járművek ülésein, kapaszkodóin, az intézmények kilincsein keresztül. Vagy csak egymás mellett állva utcán, utazás közben.

Ugyanígy a TBC fertőzést okozó mycobacterium is gyakrabban támadja meg a rossz táplálkozás, a piszok, a kimerültség miatt legyengült immunrendszerű hajléktalant. És róla, éppen a rossz hygiénás viszonyok és viselkedés miatt (a légtérbe tüszentés, köhögés, kézmosás hiánya, ruha szennyezettsége,) nagyon könnyen terjed a fertőzés a környezetükben lévőkre lakhatási lehetőségektől függetlenül. A hajléktalanok körében a TBC előfordulása lakóhelytől függően 4–5–10-szeres az átlagnépességhez képest.[2.]

A promiscuitás, az óvszerhasználat hiánya miatt gyakoribb körökben a syphilis, a hepatitises fertőzések. Az intravénás drogok használata, a túcseré lehetőség megszüntetése következtében a HIV–AIDS előfordulása is megnőtt.

A hajléktalanság kiszolgáltatottá tesz

A hajléktalanokat sokkal gyakrabban éri a káros környezeti hatások, mint az ezek elől lakásuk, munkahelyük védelmébe vonuló átlagembereket. Nyáron, a padon elalvó hajléktalan védtelen bőrfelületein akár másodlagos égési sebek is kialakulhatnak. Gyakrabban kapnak hőgutát, mert összes ruhájukat magukon hordják, hogy el ne lopják. Folyadékhoz legtöbbször csak alkohol formájában jutnak, ezek fogyasztása pedig nem mindig elegendő a kiszáradás elkerülésére.

A teljes kihűlés, a fagyhalál körökben ritkább, mert az évek során alkalmazkodtak környezetükhöz, és testük 34–35 fokra lehűlve is képes az alapfunkciókat ellátni. A fagyásos sérülések azonban sokkal gyakoribb náluk. Alkoholos intoxikáció után az utcán elaludva ujjai, orruk, fülük, vagy bármely más szabadon lévő bőrfelület megfagyhat. Nem egy alsó végtag amputáció oka volt a fagyás következtében kialakult, terjedő szövetelhalás.[3.]

Áttekintettük a hajléktalan alapvető életszükségleteit kielégítve milyen kárt okoz a környezetében. Fizikailag. És mentálisan? Új fogalom a mentális környezetszennyezés, mely az okozott stressz, frusztráció, félelem miatt súlyos fizikai ártalmakat is okozhat.

Senkinek nem felemelő látvány a koszos, bűdös, ápolatlan, elhanyagolt külsejű hajléktalan. Különösen, ha olyan életfunkcióit teljesíti, mely normális közösségben elkülönülten, zárt térben zajlik. (Anyagcsere-folyamatok, szexualitás.) Az erőszakos

kéregetés már köztörvényes cselekedet, szerencsére ma már ritkán fordul elő. De a szitkozódás, ha a kéregetés sikertelen volt, még most is gyakori jelenség. Senkinek nem fokozza a jóérzését egy ilyen válogatott mocskos szavakkal kifejtett, hosszan tartó, esetleg még a nem-adakozót fizikailag is kísérő átkozódás-áradat.

Hatványozottan káros ez a gyerekekre, akik a hétköznapi, megszokott élethelyzetektől eltérő, rémisztő, undort keltő élményekben részesülnek. Koruktól függően nehezen illeszti bele kialakult világképükbe a látott jelenségeket. Ez komoly problémát jelenthet biztonságérzetükben, sokszor felfokozott félelemérzést keltve bennük, megzavarva stabil kapcsolatukat a körülöttük lévő világgal. A pszichés problémák rendezése szerencsére nem gyakran igényli szakember (pszichológus, pszichiáter) segítségét, de valószínűleg ezekből a gyerekekből lesznek a szociális problémák elől elzárkózó, a rászorultak megsegítését elutasító felnőttek, de akár a tudatalatti mélyére süllyesztett frusztráció depressziót okozó hatása is érvényesülhet később.

És a hajléktalanok? Környezetük nekik is számos helyen, alkalommal okoz kisebb-nagyobb mentális problémát.

A közterületen lévők gyakran szenvedik el a járókelők finomabb-durvább megjegyzéseit kinézetük, viselkedésük, egyáltalán a létük miatt. Sokszor egyéb sérelmeiket, ingerültségüket levezetve a hajléktalan embereken. A kirekesztettség, az elutasítás mindennapos életérzésük, mely odáig fokozódhat, hogy az utcán világos nappal taszigálnak, bántalmaznak, összevernek hajléktalan embereket. Nagy részük nem is tudja, hova forduljon segítségért, TAJ-kártyájuk nem lévén, nem is szívesen látják el őket az egészségügyi intézményekben. Így marad számukra a még több alkohol, az egymás közötti durva, agresszív viselkedés, a járókelőknek tett beszólások a stressz oldására.

Szomorú, hogy sok esetben az utcán, parkban békésen üldögélő hajléktalanra rendőrt hívnak. A hajléktalanok sokszor tolakodó, erőszakos kéregetése mindenki számára zavaró, ezzel szemben nem ritka eset, hogy egy utcán közlekedő, közterületen tartózkodó hajléktalan(nak látszó) embert egyének, különösen fiatalok csoportosan tetteleg bántalmaznak. Szállítottak már sürgősségi ambulanciára az Oltalom Karitatív Egyesület hajléktalanszállójára munkából! hazatérő bentlakót, mert az elkövetők szerint felnőtt férfi nem jár nylon szatyorral, csak akkor, ha hajléktalan. Akkor pedig lop, csal, hazudik, tehát meg kell verni. Az elkövetők ellen súlyos testi sértés miatt emeltek vádat, gondozottunk hosszú hetek után tudott ismét munkába állni. Ezen a szomorú helyzeten sokat javított a térfigyelő kamerák felszerelése az inkriminált területeken, mert legalább lehetővé teszik az elkövetők kilétének felfedését, és ezzel megbüntetésüket.

A hajléktalanok és környezetük együttthatása komoly egészségügyi problémát is jelent: a környezetszennyezés minden arrafelé előre potenciális fertőzés- és balesetveszélyt, az elhanyagolt külsejű, mocskos, szükségleteit az utcán végző hajléktalan mentális stresszt jelent az arra járóknak, különösen a gyerekeknek, — ugyanakkor a járókelők is súlyos frusztrációt okozhatnak nekik sértő, megalázó megjegyzéseikkel. Nem egy esetben előfordul, hogy még a hajléktalant ellátó egészségügyi személyzet is bántó, elutasító viselkedést tanúsít.[4.]

A környezeti hatások tehát oda-vissza érvényesülnek. A hajléktalanok alakítják — többnyire negatívan — természetes, épített, de szociális környezetüket is. Ám ugyanígy az ő környezetük is nem kis befolyással van a hajléktalanok életére, fizikális és mentális jólétükre. És ezek a hatások — a rossz kommunikáció, a rossz kooperáció, az empátia és a konszenzus hiánya miatt — leggyakrabban károsak.

Mi tehát a megoldás?

Semmiképp nem a 2018. évi XLIV. törvény, mely a hajléktalanokat gyakorlatilag köztörvényes bűnözőknek tekinti a megfelelő szankciókkal. Szomorú, hogy ez az integrálás helyett teljes elutasítást és kirekesztést tartalmazó törvény a gyakorlatban is megjelent már egy lakótelepen tiltó táblák formájában.

5. kép

Nekünk a hajléktalanság ellen kell küzdenünk, nem a hajléktalanok ellen.[5.]

Hogyan lehetne változtatni ezen a senki számára nem ideális helyzeten? Hogyan tudnánk védeni környezetünket, óvni lelki békénket, mindeközben emberhez méltó életet biztosítani a hajléktalanoknak? A probléma gyökere ugyanis a hajléktalanság.

Az első lépés a hajléktalanok reszocializálása. Ez azonban nehéz feladat. A legfejlettebb szociális ellátással rendelkező országokban is csak a hajléktalanok 1–5 %-át sikerül visszaintegrálni a társadalomba. Szakértők szerint a hajléktalanság fél-egy év után életformává rögzül. Jól példázza ezt João Coelho Guimarães esete, aki a Daily Mail 2020. december 22. híradása szerint a Brazíliában lévő Goiâniában élt 3 éve hajléktalanként, amikor egy fodrászüzlet előtt ténferegve a tulajdonos behívta, arc- és fejszőrzetét revitalizálta, felöltöztette és az eredményt feltöltötte az Internetre. Innen a tündérmese: családja meglátta, fölismerték, megkeresték, egymás nyakába borultak, és boldogan éltek – volna, ha João nem dönt úgy, hogy visszamegy az utcára, mert ott van otthon, ott érzi szabadnak magát. [6.]

6. kép

Az Oltalom Karitatív egyesület gondozottjai között is volt egynéhány, akit innen kísértünk az esküvőjére, sőt, egyiküknek egészséges kislánya is született. Maximum 2 év múlva mind az öt házasságkötő a hajléktalanszállón volt ismét.

Sokat segíthet a hajléktalanok szociális környezete is; a társadalom, mi, a közemberek, lakóközösségek. Szabadkán, egy, a demográfiai hullámvölgy miatt bezárt iskolába tettek tiszta, mosott ágyneművel ellátott ágyakat a város hajléktalanjai számára.

7. kép

San Franciscóban a sötétedés utáni órában megnyitják a hajléktalanok számára a Szent Bonifác templomot, ahol biztonságos környezetben, viszonylagos kényelemben tölthetik az éjszakát.

8. kép

Sok budapesti ház lakói élnek szimbiózisban egy-két hajléktalannal. A hajléktalanok vállalják a lépcsőház, utca, udvar takarítását, ezért a pincében, tárolóhelyiségben lakhatnak. Jó néhányan innen járnak hivatalos munkahelyükre, ahol esetleg nem is tudják, hogy munkatársuk nem rendelkezik állandó, biztos lakhatással.

9. kép

Johann Wolfgang Goethe írta, hogy „Ha elfogadlak olyannak, amilyen vagy, elrontalak, ha úgy kezellek, amivé válhatsz, segítek neked a megvalósításban.”

Sokat segít a részleges társadalmi visszailleszkedésben a hajléktalanok oktatása. Jogaikra, lehetőségeikre a szociális ellátásban a kommunikáció új formáinak elsajátításában. Segítségükre van az Utcajogász szervezet, és más egyéb civil szervezetek önkéntesei. Az Oltalom Karitatív Egyesületben pl. Kimászom a gödörből c. tanfolyam, ahol a fenti ismereteket sajátúthatták el a hallgatók. Sokat segített nekik családtagjaik felkutatásában, a későbbi kapcsolattartásban az elektronikus levelezés, az Internet használata.

10. kép

Volt, aki Svédországban lelte föl rég elszakadt távoli rokonát, volt, aki a szomszédos kerületben, — de mindannyian a hajléktalanszállón maradtak.

A lakosság részéről némi ruhanemű, egy kis élelmiszer, de leginkább a jó szó is sokat segíthet. Sok helyen tesznek ki a nagyvárosainkban, főleg lakótelepeken állandó helyekre ruhát, ennivalót a hajléktalanoknak. Vagy csak lerakják az utcán, kerítésre. Jószolgálati cselekedet, biztosan nem is gondolnak rá, hogy ezzel környezetvédökké is váltak: az általuk ellátott hajléktalan már nem fog koszos kukákban guberalni, szennyezett ruhája nem lesz kórokozók tömegének melegágya.

És megint a jó szó. Egy üdvözlés, egy mosoly, egy jókívánság a hajléktalant is másféle viselkedésre készíti: ő is üdvözlí az adakozót — végre tartozik valakihez, — nem fogja koldulásával zaklatni az arra járókat, és bármilyen hihetetlen, még a környezet tisztaságára is (jobban) vigyázni fog.

Ehhez persze a lakosság tájékoztatása is szükséges, hogy megértsék, a hajléktalan ember is ember, sőt ugyanolyan ember, mint mi, csak máshol, másképp él — és segítségre, támogatásra szorul.

A tökéletes megoldás a hajléktalanság megszüntetése lenne. Ehhez kora gyermekkortól kellene oktatni a helyes kommunikációt, stresszkezelést, problémamegoldást, az asszertív magatartás kialakítását, a pozitív életszemléletet, a háztartástant, a bevétel-kiadás egyensúlyának biztosítását. Meg kell tanítani gyerekeinknek a másféle kultúra elfogadását, racionális integrálását.[7.]

Ezzel nemcsak a hajléktalanságot lehetne megelőzni, de sok-sok gyerek, felnőtt frusztrációit, később depresszióját. Ugyanilyen fontos lenne a családtámogatás, hogy lehetőleg minden gyerek gondoskodó, szeretetteljes családban, anyagi és

szellemi biztonságban nőjön fel. Ehhez fokozni kellene a szociális ellátás biztonságát, növelni az ellátottak körét. De az nem az egészségügy feladata. Ez már messze meghaladja az egészségügyi ellátás kompetenciáját és lehetőségeit.

Mit tehet az egészségügy?

Mindenek előtt, hogy emberszámba veszi a hajléktalant. Nem sérti meg neki is meglévő méltóságában, hogy megjegyzéseket tesz ruházatára, kinézetére, a körülötte lengő illatokra. Alapvető etikai norma, hogy az egészségügyi dolgozónak nincs joga ítélni, csak korrigálni. Elküldheti a minden kórházban megtalálható tisztasági helységbe mosakodni, adhat neki tiszta ruhát, de a hajléktalan higiénés állapota semmiképp nem indok bármiféle vizsgálat, egészségügyi ellátás elmaradására. A tisztálkodási procedúra nemcsak a beteg ellátása — és az egészségügyi dolgozók joggal elvárható mentális jól-léte — érdekében fontos, hanem ezzel biztosak lehetünk, hogy egy újabb fertőző gócot sikerült szanálni. Ezzel, legalábbis átmenetileg, védjük az emberi környezetet is.

Nagy segítség a hajléktalanok védőoltása is. Folyamatosan hozzájuthatnak az influenza elleni védőoltáshoz, a Hepatitis A-B elleni védőoltáshoz ingyenesen. A COVID alatt TAJ-kártya nélkül is ingyen, elsőként értesítve kapták meg az oltásokat. Már, akit elértek. Aki valamelyik hajléktalanellátóban megjelent tisztálkodás, alvás, étkezés céljából. A nem regisztrált hajléktalanok oltás híján nagy veszélyforrást jelentettek önmagukra, a teljes lakosságra.

Néhány nyugat-európai országban már működik a Street-doctor, aki lakókocsijával járva a nagyvárosok utcáit, vagy csak kis asztalkáját kihelyezve egy-egy forgalmasabb területre, egészségügyi szolgáltatást nyújt a hozzá fordulóknak. Ellenszolgáltatás nélkül, így többnyire hajléktalanok vagy a település legszegényebbjai is igénybe vehetik. A működés finansziális hátterét civil szervezetek, alapítványok, helyi önkormányzatok külön-külön vagy együttesen biztosítják. Saját honlapjukon lehet munkájukról, terveikről olvasni. <https://streetdoctors.org/>

A London University-n már évek óta folyik ennek a speciális területnek a szakember-képzése, a Boston University-n külön kutatást folytat a hajléktalanellátással kapcsolatban a Boston Health Care for Homeless People Program keretében.[8. 9.]

A London University-n már évek óta folyik ennek a speciális területnek a szakember-képzése, a Boston University-n külön kutatást folytat a hajléktalanellátással kapcsolatban a Boston Health Care for Homeless People Program keretében.[8. 9.]

11. kép

És ez már továbblépés a **közösségi orvoslás** felé. A fogalom már több évtizede létezik, működése azonban még gyerekcipőben jár.

Lényege, hogy az egészséget, vagyis a WHO által meghatározott testi, szellemi és szociális jólétet csak a különböző társadalmi szektorok összefogásával vagyunk képesek a lehető legteljesebb mértékben Biztosítani. Ehhez az egészségügyi ellátás kevés. Szükséges a szociális ellátás, az oktatás, az egyházi és civil szervezetek, a beteg-érdekvédelmi szervezetek együttműködése. És ez utóbbin van a hangsúly: pontos feladatmeghatározással, jog- és hatáskörök tisztázásával és egybeolvadásával, egymást tiszteletben tartó partnerviszony kialakításával lehetne együttesen a legjobb eredményt elérni.

Valahol itt akad el mindig a folyamat

Falun sok helyen működik: az orvos nagy segítségre lel a helyi papban, az iskola, óvoda nevelőiben, az önkormányzat dolgozóiban, a civil szervezetek önkénteseiben szűrő-megelőző — gyógyító — gondozó tevékenységében. Így a fizikális betegségek ellátása mellett nagyobb figyelmet tud fordítani a mentális, szocializációs problémákra, ezek szűrésére is.

Városon is vannak kezdeményezések: az elmúlt hideg napokban a hajléktalanok egy részét a budapesti üres szálláshelyekre szállították civil szervezetek.[10.] Az Utcáról lakásba szervezet ugyancsak önkormányzati összefogással próbálja lakáshoz-bérlethez juttatni a rászorulókat. [11.]

A hajléktalanokat a közösségi orvoslás a szektorok együttműködésével nagyobb eséllyel tudná visszavezetni a társadalmi életbe. Addig, míg ez gyakorlattá válik, marad a lakóközösségek, civil szervezetek támogatása, a hajléktalanszállók ellátási lehetőségei, az emberséges bánásmód.

Van tehát probléma a hajléktalanok környezetszennyezésével, és a természetes és emberi környezet ártalmas hatásaival is a hajléktalanok irányában.

De vannak megoldási lehetőségek is szép számmal. Rajtunk múlik, melyiket, hogyan használjuk — mindannyiunk érdekében.

Óvjuk környezetünket, és benne legfőképp az embert!

Interrelationship of homeless people and their environment

Homeless people occur on the streets and parks in every big city. Garbage, dirt, clutter, crushing of the plants of the parks indicates their place of residence at night. This is not the population characterized by the environmental protection.

But does society do everything possible for homeless population not to live outside, not to live on this way? Whether society protects people who have lost their homes, thereby protecting society from “human pollution”. What are the opportunities for homeless people not to provide their rest in a public area and producing environmental damage, but providing them to re-integrate into the natural, built and social environment, to live a dignified life?

Does the greater part of the society — living in their own flats, — do everything in their power to help with this?

Keywords: homeless, discrimination, environmental pollution, environmental protection, social responsibility

Irodalom

1. BAGDY Emőke: *Lelki környezetszennyezés, szellemi környezetvédelem*, Budapest 2019.
<https://www.youtube.com/watch?v=WRpPDq4pVIU>
2. KOVÁCS Gábor: *Magyarországon a tbc ritka betegségnek számít* 2018.03.22.
<https://www.pharminindex-online.hu/infektologia/hirek-cikkek/magyarorszagon-a-tbc-ritka-betegsegnek-szamit>
3. ZACHER Gábor: *Mi van, ha lehülünk vagy túlmelegszünk?* é.n.
<https://docplayer.hu/20237387-Mi-van-ha-lehulunk-vagy-tulmelegszunk-zacher-gabor.html>
4. SEYE, Abimbola: When dignity meets evidence, 2023. 02.04. *The Lancet*
[https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(23\)00176-9](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(23)00176-9)
5. SIMEK Ágnes: Velünk élnek: a hajléktalanok 2019. *Medicus Universalis* LII.(5) 191–199.

6. Homeless Brazilian man reunites with his mother and sister after TEN YEARS
<https://www.dailymail.co.uk/femail/article-9080205/Homeless-man-reunited-family-TEN-years-saw-viral-photos-getting-makeover.html>
7. HORTON, Richard: Health's intercultural turn, 2023.01.07. *The Lancet*
[https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(22\)02594-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(22)02594-6)
<https://www.bhchp.org/>
8. Boston Health Care for the Homeless Program: *Street Doctor*: How Jim O'Connell learned to shelve the stethoscopen, 2015. 10. 30.
<https://www.bhchp.org/news/street-doctor-how-jim-oconnell-learned-shelve-stethoscope-and-listen/>
https://nepszava.hu/3184492_hajlektalanok-videk-budapest-hideg-2023
<https://adjukossze.hu/szervezet/utcarol-lakasba-egyesulet-8384>